

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО, ДЕКОРАТИВНЕ МИСТЕЦТВО, РЕСТАВРАЦІЯ

УДК 746.3(477)

Цитування:

Варивончик А. В. Українські художні промисли в наукових працях вітчизняних дослідників. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2021. № 2. С. 116-121.

*Варивончик Анастасія Віталіївна,
доктор мистецтвознавства, доцент,
доцент Київського університету ім. Б. Грінченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4455-1109>
varivonchik@ukr.net*

Varyvonchik A. (2021). Ukrainian artistic crafts within scientific writings of local researchers. *National Academy of Culture and Arts Management Herald: Science journal*, 2, 116-121 [in Ukrainian].

УКРАЇНСЬКІ ХУДОЖНІ ПРОМИСЛИ В НАУКОВИХ ПРАЦЯХ ВІТЧИЗНЯНИХ ДОСЛІДНИКІВ

Метою дослідження є поширення інформації про становлення, розвиток, генезу художніх промислів в Україні та визначення стану розробки наукової проблеми нівеляції їх значення. **Методологія** дослідження ґрунтується на фактологічному, бібліографічному та топологічному розгляді матеріалів, на спостереженнях мистецтвознавчого, історичного, культурологічного аналізів, що використовувались за допомогою методу накопичення і систематизації фактологічного матеріалу. Так само використовувались аналітичні, дедуктивні та індуктивні методи, надаючи можливість підбиття загальних підсумків на основі отриманої інформації з першоджерел, архівних документів, матеріалів, спогадів свідків подій. **Наукова новизна** полягає у розкритті основ наукового змісту українських художніх промислів, що базуються на аналізі походження, споріднення, розвитку явищ, що позначаються словами «промисел» та «промисловість». Аналізуючи праці науковців про створення виробів візерункового текстильного художнього ткацтва, вишивки, килимарства, різьблення по дереву, гончарства, розпису, порушуємо питання про виникнення найвідоміших галузей традиційного художнього промислу на теренах України. Звертаючи увагу, на те, що у повоєнні роки була збудована велика кількість механізованих заводів, оснащених виробництва вітчизняним обладнанням, поширений випуск товарів народного вжитку, виробництва брали активну участь у районних, обласних та міжобласних соцзмаганнях, об'єднання експонували вироби художніх промислів на виставках державного та міжнародного рівнів, наприкінці ХХ століття у галузі місцевої промисловості відбувається занепад. Велика кількість організацій мала вплив на художні промисли під час НТР (науково-технічної революції) і зросту машинного виробництва. Керування великою кількістю підприємств з виготовлення творів художніх промислів здійснювало Міністерство місцевої промисловості. На основі результатів дослідження джерельної бази та вивчення архівних матеріалів можемо зробити **висновки**, що у проаналізованих виданнях авторів недостатня увага приділена саме промислому аспекту, а саме діяльності виробничих об'єднань, фабрик, що працювали з художніми промислами в Україні. Науковцями пригадуються художні промисли, та при цьому відсутній предметний розгляд справи, є плутанина у тлумаченні ключових понять. На нашу думку, недостатня увага дослідників та науковців до цієї важливої теми обумовлена відсутністю практичного досвіду праці на виробництвах, знань про промислові художні об'єднання та свідчить про невисокий теоретичний рівень аналізу у цій важливій галузі промисловості, – мистецтва і виробництва, а саме – виробництва, створення мистецьких творів.

Ключові слова: промисловість, промисли, художні промисли, домашнє виробництво.

Varyvonchik Anastasia, Doctor of Art History, associate professor, Department of Fine Arts, Kyiv University named after Boris Grinchenko

Ukrainian artistic crafts within scientific writings of local researchers

The purpose of the article is to disseminate information on the formation, development, the genesis of art crafts in Ukraine and determining the status of the study of the scientific problem of leveling their meaning. The monographs presented, books, albums, articles noted the essence of technologies for performing products in decorative and applied arts, in which the features of the figurative structure of artistic works are subject to a comprehensive analysis of art historical directions. **The methodology** of the study is based on the factual, bibliographic, and topological consideration of materials, on the analysis of the art historical, historical, cultural nature used by the method of accumulating and systematization of factual material. Analytical, deductive, and inductive methods were also used, providing the

possibility of summing up common outcomes based on the information received from the primary sources, archival documents, materials, memories of witnesses of events. **The scientific novelty** is to disclose the foundations of the scientific content of Ukrainian artistic classes based on the analysis of the origin, kinship, the development of phenomena denoted by the words "crafts" and "Industry". Analyzing the works of scientists about the creation of products of patterned textile artistic weaving, embroidery, carpets, wood threads, pottery, painting. We put the question of the emergence of the most well-known industries of traditional art crafts in Ukraine. Drawing attention to the fact that in the post-war years numerous mechanized factories, equipped with the production of domestic equipment, increased production of consumer goods, production took an active part in the district, regional and interregional social resources, the union was exhibited by artistic fields at exhibitions of state and international levels At the end of the twentieth century in the area of the local industry there is a decline. Many organizations affected art crafts during the NTR (scientific and technical revolution) and engineering growth. The Ministry of Local Industry was carried out to control numerous enterprises for the manufacture of works of art. **Conclusions.** Based on the results of the study of the source base and the study of archival materials, we can draw conclusions that in the analyzed publications of the authors, there is not enough attention to the industrial aspect, namely the activities of the production association, factories who worked with art crafts in Ukraine. Artists are mentioned by scientists, and there is no subject consideration of the case, there is confusion in the interpretation of key concepts. In our opinion, insufficient attention of researchers and scientists, this important topic is due to the lack of practical experience in production, knowledge of the industrial artistic association and demonstrates the low theoretical level of analysis in this important industry - art and production, namely production, creating artworks.

Key words: industry, crafts, art crafts, homemade manufacturing.

Актуальність теми дослідження. Відродження художніх промислів на сьогодні є важливою і малодослідженою проблемою, яка пов'язана із наявністю (або точніше з відсутністю) матеріально-сировинної бази; сприятливого законодавчого поля для роботи майстрів, художників; невеликої кількості професійних навчальних закладів (з обмеженнями у часах викладання практичних занять), для передачі навичок та досвіду охочим освоїти нову, «добре забуту» прикладну науку; а також отриманням достовірної інформації про різноманітні художні промисли вірогідній інтересам. Отримання можливості дізнатися про наукові джерела з питань художніх промислів в Україні ми вважаємо цінним скарбом для прихильників цієї галузі мистецтва.

Аналіз досліджень і публікацій. На сьогодні існує значний корпус наукових досліджень про традиційне народне мистецтво в цілому і його різних галузях і різновидах. Так, мистецтво вишивання аналізували Л. Кравчук (1969), М. Новицька (1972), Т. Кара-Васильєва (1993, 2000). Вишивання в усіх його різновидах як поширений вид народної творчості ретельно проаналізувала Р. Захарчук-Чугай (1988), Є. Причепій (2009) та ін. Подібно виглядає справа і щодо такого різновиду народного мистецтва, як домашнє ткацтво. Його досліджували С. Колос (1928), Н. Лебедева (1956), С. Сидорович (1979), А. Карась (2013). Багатовікові історичні та технологічні традиції українського килимарства вивчали: Д. Щербаківський (1927), С. Таранущенко (1968), А. Жук (1973), Я. Запаско (1973), Т. Кара-Васильєва (1997), О. Данченко (1982) та ін. Деревообробку на Україні досліджували: М. Селівачов (1985),

Є. Антонович, Р. Захарчук-Чугай, М. Станкевич (1992), Е. Шевченко (1997), М. Селівачов (2002). Гончарство і кераміку досліджували: А. Арциховський (1947), А. Августиник (1957); П. Будников (1962); У. Кинджери (1967); Н. Воронов (1973), О. Голубец (1984, 1991), В. Петрашенко (1992), О. Пошивайло (1993.), В. Качкан (1994), Ю. Лашук (1998), І. Пошивайло (2000), В. Міщанин (2006). Мистецтво декоративного розпису досліджували: Н. Велігоцька (1938), Б. Бутнік-Сіверський (1977), Я. Яценко, В. Солов'єв (1982), В. Свенціцька, В. Откович (1991), Т. Голяк (1999), Л. Білякова (2000), Т. Кара-Васильєва, З. Чегусова (2005). Про мистецтво фарфору-фаянсу писали: Б. Бутнік-Сіверський (1972), Т. Кара-Васильєва (1984), О. Школьна (2011). Видання та публікації про гутне скло здійснили: Ф. Петрякова (1975), Й. Яцишин, Т. Жеплинський, С. Дяківський (2004). Також були досліджені та захищені кандидатські дисертації: Г. Івашків (2004), В. Дутка (2007), О. Дяків (2007), О. Луковська (2007), В. Андріяшко (2009), А. Радченко (2009), Л. Семчук (2009).

Мета статті – проаналізувати публікації означеної тематики, виокремити видання, у яких ідеться про виробничий, промисловий аспект народної творчості, звернувши увагу на терміни: «промисли», «артіль», «кооперація», «мануфактура» та ін..

Виклад основного матеріалу. Художні промисли України на сьогодні не були належно досліджені. Розглянувши певний корпус літературних джерел, проаналізуємо деякі видання.

У 1925 році в альбомі інженера-архітектора В. Пещанського «Давні килими України» у розділі «Дещо про стародавні

українські килими» зазначалося, що на початку XIX ст. килимарство прийшло до спаду. Орнамента килимів розташовувалась за формою ампіру (empire), періоду псевдокласицизму, а початок 50-х років розпочався у килимарстві канвовими вишивками. Тло килимового виробу втрачало мінливість та лінійний зв'язок, відносно орнаментики. Воно набувало однакових фарбників, стаючи звичайним ремісничим твором і стрімко поступалося недорогим фабричним виробам. Як зазначає автор, в Україні наприкінці XVIII ст. килимове надомне ремісництво відзначилось занепадом через розвиток різноманітних стилів, проте народні галицькі килими були винятком. Втрачаючи народне килимарство, на Галичині зросла хвиля промислових завдань у більшості килимарень, у яких використовували за нитку основи шпигат машинного виконання, куди додавали виробничу готову пряжу з вовною та фарбували. Яскраві кольори хімічного походження обмежували творчість килимарів, не надаючи простору для художньої творчості. «Мистецтво, що жило в курних хатах при лучині, вмерло в машинних галях парових фабрик», – так дослідник охарактеризував вплив входження промисловості в українське народне мистецтво [7, 13].

У статті О. Никорак «Історіографія та джерела дослідження гуцульської вишивки» (Львів, 2010) зазначено, що вишивка гуцулів як одна з важливих галузей національного українського мистецтва слугувала предметом зацікавлення більшості науковців різноманітних наукових галузей, найбільше мистецтвознавців, істориків, етнографів, а так само і знавців народного мистецтва та художників. Авторка наголошує, що «гуцульська вишивка, особливо кінця XIX – початку XX ст. позначається багатством і великою різноманітністю типів виробів, форм, композицій та колориту» [6, 239]. Дослідниця акцентує увагу на фактах, коли, завдячуючи громадсько-політичним рухам прогресивно-ідейних кіл, галицька інтелігенція була стурбована економічними та політичними умовами існування місцевих жителів; відбувалося покращання виробництв, та збільшувалась якість виконаної продукції. Започатковувалися промислові виставки, що надавали стимул осередкам музейництва, при яких працівники займалися вирішенням проблем розвитку і піднесення промислів. Виникнення музейних мереж приводило до необхідності збору експонатів, їхньої інвентаризації та зберігання. Також виникала потреба дослідження професіоналами здобутків декоративного національного

мистецтва та популяризації творів. Таким чином, сільськогосподарські й промислові виставки відігравали важливу роль у мистецтві. Кращі взірці традиційної вишивки, ткацтва, гончарства, кераміки, деревообробництва та інших напрямків народної творчості ставали доступними до перегляду [6, 239]. О. Никорак відзначає вплив Віденської всесвітньої виставки (1873 р.), де експонувалися найліпші тоді твори домашнього галицького промислу, зауважуючи, що закуплені твори декоративно-прикладного мистецтва із виставкової колекції були першими у Міському музеї художньої промисловості у Львові. Авторка так само звертає увагу і на студентські молодіжні красзнавчі подорожі дослідження народних промислів [6, 239].

Енциклопедична всебічність та наукова ґрунтовність відзначаються у праці Т. Кара-Васильєвої. Монографія «Творці дивосвіту» (Київ, 1984) присвячена огляду декоративно-прикладного мистецтва. Дослідниця аналізує професійну творчість майстрів, що були залучені до художніх промислів. Авторка приділяє увагу народній вишивці та виробництвам, що працювали з традиційними народними мистецтвами в Решетилівці, Полтава, Києві, Вінниці та інших місцевостях України [2, 81].

У монографії С. Сидорович «Художня тканина західних областей УРСР» (Київ, 1979) досліджується розвиток підприємств з ткацтва, розташованих у західних областях УРСР у XIX – початку XX ст.; проведено класифікацію тканих полотен побутового призначення та територіального диференціювання; описано та охарактеризовано технічні і технологічні прийоми створення художніх тканин. Авторка зазначає, що завдяки розвитку народного господарства і покращення добробуту працівників, передбачалося подальше піднесення промисловості текстилю [10, 6]. Виробництво ткацтва було і залишається одним із давніх та поширених видів народних художніх промислів, посідаючи у економіці держави вагомe місце. Воно є однією з визначних галузей самовираження українців і важливим показником в побуті та культурі. Досліджуючи історико-культурологічні шляхи народного ткацтва, підкреслено, що «потреби феодального господарства, зумовлені формуванням національних ринків, вимагали централізованих форм організації промислового виробництва. Тому, починаючи з XVII ст., виникають у текстильній промисловості нові форми суспільного виробництва – мануфактури» [10, 20–21]. Науковець зазначає, що полотняне і суконне

виробництво було одним з основних напрямів в текстильній мануфактурі промисловості, а шовкові, золотолітні тканини і килимарство мали відношення до художнього ткацтва. Воно було одним з перших промислів, на який вплинула механізація, початкове на прядильні текстильні верстати, а потім і ткацькі. У першій половині XIX ст. промислові виробництва за характерними рисами: формою організації, технологією і технікою – відрізнялися від домашніх текстильних промислів [10, 31]. У монографії детально подано технології та техніки виконання ткацьких виробів у часи надомного виробництва і впровадження початкової промисловості, але у виданні не розкрито походження значення терміну «промисел».

У навчальному посібнику «Народні художні промисли» (Москва, 1980) особлива увага приділяється викладеному матеріалу, стосовно художніх цінностей виробів народних промислів, надаючи великого значення для формування художнього смаку у молоді та естетичного і культурного виховання нації. Наголошено, що народні художні промисли – це особлива галузь художніх промислів в декоративно-прикладному мистецтві. Саме декоративно-прикладне мистецтво слугує художнім оформленням, прикрашанням у побуті та середовищі помешкань людей, громадського та житлового інтер'єру. Твори з декоративно-прикладного мистецтва виконувались майстрами і колективами художників на виробництвах художньої промисловості, таких, як порцелянові заводи, художнього скла, кераміки. Фабрики з текстилю випускали різноманітні тканини для блуз, суконь, спідниць, оббивки для меблів, порт'єр [4, 5]. На килимових комбінатах випускали гладкі та ворсові килими, доріжки. Підприємства, де створювали народні художні промисли, так само виготовляли вироби побутового призначення, сувенірні та подарункові: з льону, конопель, бавовни, вовни, шовку, металу, каменю, дерева, глини та інші. У посібнику для навчання охарактеризовані виробництва художніх промислів, при яких працювали майстри-надомники, описані механізми окремих підсобних процесів використання в період підготовчих робіт. Детально подається аналіз творчої роботи художника-майстра, якій розробляв художні вироби застосовуючи ручну працю. Зазначається, що у виробках художніх промислів зберігалися традиції українського народу з декоративно-прикладного мистецтва. Саме воно надійшло до нас з глибини поколінь і є мистецтвом колективним,

що було сформованим з народного, селянського середовища, а також з середовища міських ремісників, які завдяки ручній роботі виготовляли знаряддя праці, посуд, іграшки, одяг, прикраси та взуття [4, 6]. Початкова стадія розвитку суспільства характеризує промисловість ремісників-надомників, коли людство було змушене створювати все необхідне для життя та побуту власними руками в умовах домашнього господарства. Водночас з виготовленням побутових предметів і обробкою природних матеріалів формувалося естетичне осмислення, колірне, орнаментальне декорування. Художня деревообробка, гончарство, ткацтво, килимарство та інші напрямки домашньої промисловості формують художні ремесла. Постають окремі майстри, колективи, цехи ткачів, зброярів, гончарів, у яких вимінювали необхідні в житті або трудовій діяльності предмети і вироби [4, 6]. При розвитку торгового, а потім промислового капіталізму, в домашніх умовах відшліфовувався народний художній промисел. Коли він стає засобом існування людини, родини або села, коли люди «зайняті виготовленням предметів побуту, в тому числі і художніх на продаж» ремесло стає художнім промислом [4, 6].

У посібнику подано послідовність історичного розвитку народного декоративно-прикладного мистецтва, на еволюційному шляху від домашньої промисловості до сучасних підприємств. Проаналізувавши давні традиції майстрів-ремісників, що працювали на підприємствах, автор не розкриває сутності терміну «промисел».

У роботі Г. Цибульової, Г. Гаврилової «Ручне вишивання» (Київ, 1982) підкреслюється, що мистецтво вишивки було і залишається одним з найбільш розповсюджених видів українського народного мистецтва. Воно є одним із провідних художніх промислів, покликаних задовольняти естетичні потреби людей [11, 3]. Авторами зазначається, що народне мистецтво є невід'ємною складовою частиною культури, яке активно впливало на формування художніх смаків, збагачувало професійні та виражальні мистецтва. У 80-ті роки XX ст. здійснювали та підтримували заходи, спрямовані на розвиток та розквіт народних художніх промислів. Виробництва збільшували випуск виробів із зростанням якісної продукції, їх художнього рівня. Розширювався асортимент виробів завдяки розробці нових і оновленню старих зразків, зміцнюючи матеріально-технічну базу художніх промислів [11, 3].

Збірник статей «Проблеми народного мистецтва» (Москва, 1982) викладено

теоретичне та практичне значення народного мистецтва. У працях зазначається, що народне декоративно-прикладне мистецтво впливало на формування та розвиток художньо-естетичних смаків населення, збагачуючи професійні мистецтва [8, 7]. Народне мистецтво намагалися підпорядкувати до художньої промисловості, оцінюючи індивідуальну художню творчість. Друга половина 50-х років ХХ ст. характеризувалася кризою народних художніх промислів. «З 1960-х років велика кількість традиційних промислів перейшла в систему місцевої промисловості» [8, 8], яка надавала необхідну економічну підтримку. До кінця 60-х років заново відкривалася художня цінність у народній творчості. Виклики часу підняли хвилю зацікавленості до народного мистецтва. З часом серед населення поживався попит на промислові вироби. Почався пошук втрачених традицій. Відроджуються характерні особливості народної майстерності, специфічні риси декорування, визначаються шляхи розвитку художніх промислів [8, 8]. Збірник статей привертає увагу до органічності народних мистецтв, до завдань та функціональності народних художніх промислів, але немає жодного конкретного визначення терміну «промисли».

У праці Л. Рондели «Народное декоративно-прикладное искусство» (Москва, 1984) науковець знайомить зі специфікою декоративно-прикладного мистецтва, розвитком різних його напрямків у світі, аналізує найвідоміші твори майстрів з образотворчого мистецтва, розглядає основні традиційні українські промисли [9, 4].

На народних художніх промислах зосереджується увага у виданні «Народні художні промисли» (Москва, 1984). Виставкові події в нашій країні та за її межами, зацікавлення населення до народних художніх промислів, захоплення промисловою естетикою подається у цій роботі. Різьблення по дереву, розпис, візерункове ткацтво, вишивку, текстильні художні вироби, килимарство розглядається у виданні, а також піднімаються запитання про виникнення найвідоміших традиційних художніх промислів. Зауважено, що чимала кількість організацій впливала на художні промисли під час технічної революції і зросту машинного виробництва. Міністерство місцевої промисловості керувало великою кількістю підприємств художніх промислів. Управління народних художніх промислів та виробництв сувенірів поставляло матеріали, організувало творчу роботу, займалося плануванням виробництв, розповсюдженням,

пропагандою мистецтва художніх промислів та іншими питаннями в масштабі республіки [5, 7]. В автономних республіках і областях, що були відомі багатими традиційними промислами працювали спеціалізовані управління народних художніх промислів, де призначалися куратори з різних художніх напрямків. Головний художник керував та організував творчу роботу на виробництві. Первинні творчі проекти ескізи та малюнки створювалися в експериментальній творчій лабораторії. Особливу функцію виконувала художня спілка, яка затверджувала запропоновані моделі у масове виробництво. При багатьох виробничих підприємствах створювалися осередки надомної праці, існували об'єднання та філії надомників. Спеціальні замовлення з випуску малосерійних художніх виробів виконувалися на підприємствах, продовжуючи використовувати працю надомних майстрів. З одного боку це дозволяло розширювати виробництво, а з іншого – отримувати зростаюче творче різноманіття художньо-естетичних виробів. Індивідуальні творчі договори практикувалися Спілкою художників, що стосувалися як створення унікальних виробів для виставок та музеїв, так і виконання малосерійних виробів на продаж у художніх салонах [5, 7].

Народне декоративно-прикладне мистецтво є галуззю художніх промислів і має різноманітні форми прояву. Зберігаються традиції при виконанні виробів для себе, у подарунок, на продаж. Самодіяльна творчість посідає особливе місце. Вона як і творчість професійних художників не відокремлена від традиційного народного мистецтва [5, 7]. В згаданому виданні привертається увага до декоративно-прикладного мистецтва, до технологій виробництв, подається інформація про техніки виконання художніх виробів, про роботу промислових об'єднань.

Науковець О. Кошовий у монографії «Будівельна кераміка України» (Київ, 1989) розкриває проблеми виробництва керамічних будівельних матеріалів в Україні. Будівельно-керамічний промисел у охарактеризованих центрах має зв'язок із побутовою і художньою керамікою. Автор розкриває причини розвитку цегляної промисловості в українських губерніях наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. Вивчаючи економічні засади у будівельно-керамічному виробництві, Кошовий визначає, що «в часи, коли основні галузі важкої, а також легкої промисловості пройшли вже у своєму розвитку стадію феодально-кріпосницької мануфактури, будівельно-керамічне ремесло рано ступило на

капіталістичний шлях розвитку, перетворившись із простої кооперації ремісників у капіталістичну мануфактуру, випередивши інші галузі на цілу епоху» [3, 114]. «Капіталістична мануфактура», що базувалася на ручній праці, перетворилася у «капіталістичну фабрику» із застосуванням машин. У будівельно-керамічному виробництві «відбулася справжня технічна революція», – зазначає автор. У ХХ ст. будували великі механізовані заводи, налагоджували виробництва з вітчизняним обладнанням, розширювали асортимент будівельних керамічних матеріалів [3, 114].

Монографія Ю. Гошко «Промисли і торгівля в українських Карпатах XV – XIX ст.» (Київ, 1991) висвітлює історію промислів та торгівлі виробами декоративно-прикладного мистецтва в Карпатському регіоні. Автором проаналізовано зростання виробництва будівельних матеріалів з XVI ст. Добування залізної руди та переробні промисли розглядаються з XVIII ст. Гошко вивчає зайнятість місцевого населення в промислах, зазначаючи, що у цьому регіоні зароджувалися капіталістичні відносини, що впливали на розвиток торгівлі [1, 2].

Наукова новизна. Художнім традиційним народним промислам присвячена велика кількість навчальних посібників, монографій, книг, статей, але лише в невеликій кількості робіт є подання промислового аспекту, висвітлення принципів функціонування і специфіки фабричних виробництв. Проаналізувавши роботи дослідників та науковців, можемо зробити висновки, що недостатня увага авторів до цієї важливої теми обумовлена відсутністю практичного досвіду праці на виробництвах, знань про промислові художні об'єднання, яка свідчить про невисокий теоретичний рівень аналізу у цій важливій галузі промисловості, – мистецтва і виробництва, а саме – виробництва, створення мистецьких творів.

Література

1. Гошко Ю. Промисли і торгівля в українських Карпатах XV-XIX ст. Київ: Наукова думка, 1991. 254 с.
2. Кара-Васильєва Т. Творці дивосвіту. Київ: Рад. школа, 1984. 175 с.
3. Кошовий О. Будівельна кераміка України / АН УРСР. Львівське відділення Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Рильського. Київ: Наукова думка, 1989. 136 с.

4. Попова О.С. Народные художественные промыслы. Москва: Легкая и пищевая пром-сть, 1980. 160 с.

5. Королева Н. С., Чирков Д. А. и др. под ред. Поповой О. С. Народные художественные промыслы. Москва: Легкая и пищевая пром-сть, 1984. 192 с., ил.

6. Никорак О. Історіографія та джерела дослідження гуцульської вишивки. Народознавчі зошити. Львів, 2010. №1-2. С. 238–248.

7. Пешанський В. Давні килими України. Львів: Діло, 1925. 74 с.

8. Проблеми народного искусства: Сб. статей / Науч.-исслед. Ин-т теории и истории изобраз. Искусств Акад. Художеств СССР. Москва: Изобраз. Искусство, 1982. 167 с.

9. Рондели Л. Народное декоративно-прикладное искусство: Кн. Для учителя. Москва: Просвещение, 1984. 144 с., ил.

10. Сидорович С. Художня тканина Західних областей УРСР. Київ: Наукова думка, 1979. 160 с.

11. Цибульова Г., Гаврилова Г. Ручне вишивання. Київ: Техніка, 1982. 55 с.

References

1. Goshko Yu. (1991). Crafts and trade in the Ukrainian Carpathians of the XV-XIX centuries. Kyiv: Scientific thought. [in Ukrainian].
2. Kara-Vasilieva T. (1984). Creators of Diveavit. Kyiv: Councils. School, 1984. [in Ukrainian].
3. Koshova O. (1989). Construction ceramics of Ukraine. Kyiv: Scientific thought. [in Ukrainian].
4. Popova O.S. (1980). Popular artistic crafts. Moscow, Lightweight. [in Russian].
5. Popova O. S., Korolova N.C, Chirkov D. A. (1984). Popular artistic crafts. Moscow, Lightweight. II. [in Russian].
6. Nikarak O. (2010). Historiography and source of study of Hutsul embroidery. Notebooks. Lviv. №1-2. P. 238-248. [in Ukrainian].
7. Peschansky V. (1925). Ancient carpets of Ukraine. Lviv: Work. [in Ukrainian].
8. Problems of People's Art: Sat. Articles (1982). Research Institute of Theory and History of Fine Arts of the Academy of Arts of the USSR. Moscow: Art. [in Russian].
9. Rondeli L. (1984). People's Decorative and Applied Art: Book for teacher. Moscow: Rolling. II. [in Ukrainian].
10. Sidorovich S. (1979). Artistic fabric of the western regions of the Ukrainian SSR. Kyiv: Scientific thought. [in Ukrainian].
11. Tzibulova G., Gavrilova G. (1982). Hand embroidery. Kyiv: Technics. [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 15.03.2021
Отримано після доопрацювання 05.04.2021
Прийнято до друку 09.04.2021*